

Stärkt skydd för barn och unga efter polisförhör vid misstanke om att de utsatts för brott

Rapport

Innehåll

Inledning	3
Genomförande	3
Bakgrund och nuläge	3
Tidigare rapporter som tagits fram av Stockholms stad	4
<i>Trygga barn och unga i Stockholm – stöd och skydd mot våld (2018)</i>	4
<i>Kartläggning öppenvård barn och unga (2019)</i>	4
Forskning	5
Om Barnahus	6
<i>Barnförhör på Barnahus</i>	6
Hembesök efter barnförhör som arbetsmodell	7
<i>Modellens struktur:</i>	7
Målgrupp och förslag	8
Förslag	9
Nyttan/effekten	11
Alternativ till förslaget	11
Alternativa lösningar	11
Förutsättningar för att projektet ska lyckas/projektrisker	11
Uppföljning	12

Inledning

I budget 2019 fick socialnämnden i uppdrag att i samarbete med stadsdelsnämnderna stärka skyddet för barn och unga efter polisförhör vid misstanke om att de utsatts för brott.

Genomförande

Rapporten och förslaget utgår från det som tidigare framkommit i frågan i utredningar som genomförts i Stockholms stad, främst *Trygga barn och unga i Stockholm – stöd och skydd mot våld (2018)* och *Kartläggning öppenvård barn och unga (2019)*.

I arbetet med att ta fram rapporten har nedanstående personer deltagit:

-
- Annelie Sjöberg, socialförvaltningen, stadsövergripande sociala frågor
 - Karin Nordmark, socialförvaltningen, stadsövergripande sociala frågor
 - Gabriella Garofalo, socialförvaltningen, socialtjänstavdelningen
 - Anna Friberg, socialförvaltningen, socialtjänstavdelningen
 - Frida Malm, socialförvaltningen, socialtjänstavdelningen
 - Ann-Charlott Lindh-Neville, Södermalms stadsdelsförvaltning
 - Sandra Rosqvist, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning
 - Åsa Holmström, Skärholmens stadsdelsförvaltning
-

Förslagen har även lyfts och diskuterats på enhetschefsnätverket för barn och unga.

Bakgrund och nuläge

När samhället griper in och hör ett barn om brott som föräldrarna misstänks för så är det ett stort ingrepp i familjen. Därmed följer också ett stort ansvar. Ett barn som går hem ensamt efter ett barnförhör riskerar sekundär traumatisering och kan vara rädd för föräldrars ilska och för repressalier. Det är viktigt att säkerställa att barnet är skyddat och kan känna sig tryggt vid hemgång. Barn behöver redan i början en klar och tydlig information om vad som kommer att hända och att det finns trygga vuxna som kan vara ett stöd. Det är åklagaren som beslutar om att barn ska hämtas till förhör och denne ansvarar även för att föräldrarna blir informerade. Socialtjänsten ansvarar för att barn får det stöd och skydd som de har rätt till efter förhöret.

I FN:s konvention om barns rättigheter, artikel 19, slås det fast att varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande.

Enligt Socialstyrelsen är det socialtjänstens ansvar att bidra till att brottsutsatta och deras närstående får det stöd och den hjälp de behöver, antingen genom socialtjänsten eller genom annan organisation.

I Program om barns rättigheter och delaktighet i Stockholms stad lyfts våld mot barn som ett särskilt fokusområde: barn ska vara trygga och skyddas mot fysiskt och psykiskt våld. Stadens verksamheter ska arbeta förebyggande och skydda barn från att utsättas för fysiskt och psykiskt våld, av vuxna och andra barn eller hedersrelaterat våld och förtryck.

Tidigare rapporter som tagits fram av Stockholms stad

Trygga barn och unga i Stockholm – stöd och skydd mot våld (2018)

I rapporten *Trygga barn och unga i Stockholm – stöd och skydd mot våld* föreslogs ett stärkt skydd och stöd för barn och unga efter polisförhör vid misstanke om att de utsatts för brott. I rapporten beskrevs att det på Barnahus Stockholm varje vecka förhörs cirka 25 barn och unga i egenskap av misstänkta brottsoffer. Det vanligaste scenariot är att barnet efteråt får åka tillbaka till förskolan, skolan eller hemmet samma dag som barnet har förhörts. Socialtjänsten har då först gjort en skyddsbedömning om det är möjligt för barnet att komma hem och att skyddet är säkerställt. Vårdnadshavaren har en stark juridisk ställning i relation till barnet och utgångspunkten är att om det inte bedöms nödvändigt, undvika en separation mellan barn och förälder. Stödet från socialtjänsten till vårdnadshavarna och till direkt barnet i anslutning till att barnet förhörts behöver utvecklas då det är vanligt att familjerna befinner sig i kris efter att barnet har förhörts. Idag får merparten av vårdnadshavare och barn i staden inte det kvalificerade stöd som denna åtgärd förslår.

Kartläggning öppenvård barn och unga (2019)

I *Kartläggning öppenvård barn och unga* föreslogs att staden ska undersöka behovet och möjligheterna att stärka skyddet avseende uppföljning av skyddsbedömningar under kvällar och helger för barn efter förhör vid Barnahus. I rapporten uttryckte flera stadsdelsförvaltningar behov av ett team centralt i staden som kan arbeta på kvällar och ibland även nätter och helger för att förbättra skyddet för barn som lever i utsatthet för exempelvis våld. Särskilt lyftes behovet av att fånga barns skydd i direkt anslutning till när barn förhörts av polis vid Barnahus Stockholm. Stödet från socialtjänsten till vårdnadshavarna och barnet i anslutning till att barnet förhörts behöver utvecklas då det är vanligt att familjerna befinner sig i kris efter att barnet har förhörts.

Det fanns en oro vid flera av stadsdelsförvaltningarna, om det inte blir en centralt tillhandahållen insats, att var och en av stadsdelsförvaltningarna hittar egna lösningar som ändå inte räcker hela vägen fram till önskad insats och önskat resultat för barnet. Detta skulle leda till en olikhet i staden kring hur barn som förhörts av polis följs upp. Sedan uppstart av Barnahus Stockholm har strukturen för bam inför och under ett bamförhör tydliggjorts och likställt för alla barn i staden. Att alla barn, så långt det är möjligt och relevant utifrån det enskilda barnet, fick liknande stöd och hjälp i anslutning till ett barnförhör skulle vara ett led i likställighet för barn i staden.

Forskning

Som en bilaga och ett underlag till rapporten *Trygga barn och unga i Stockholm – stöd och skydd mot våld* genomförde Maria Eriksson, professor i socialt arbete vid Ersta-Sköndal-Bräckes högskola, en fördjupningsstudie.

I kapitlet *Insatser mot våld* beskrevs att sådana insatser både handlar om arbete för att förebygga att barn överhuvudtaget utsätts för våld, och i fall där barn redan blivit utsatta, att förhindra ett de utsätts igen.

Förebyggande insatser kan även handla om arbete för att begränsa de skador våldet kan ge, samt för att förebygga negativa konsekvenser för barn både på kort och på lång sikt. När våldet väl är ett faktum och kommer till utomståendes kännedom kan det bli aktuellt både med akuta insatser och krisstöd, och mer långsiktigt arbete för att hantera våldet och våldets konsekvenser för barnet.

En viktig utgångspunkt är att barn behöver rätt insats. Barn som är utsatta för våld kan reagera olika på såväl lång som kort sikt. Därför behövs olika typer av insatser. Ett sätt att säkra tillgången till rätt hjälp är att utveckla en 'trappa' som rör sig från insatser som alla barn som upplever våld har rätt till, till insatser för barn som utvecklat egna problem som följd av våldet. Alla barn som varit utsatta för våld har rätt till synliggörande, ett giltiggörande bemötande och skydd (nivå ett och två), medan endast en del barn som varit utsatta för våld har behov av riktade insatser (nivå tre) och en mindre grupp har behov av specialishjälp på grund av en utvecklad egen problematik (nivå fyra) (Broberg et al., 2011).

Det första steget på trappan för att ge hjälp till barn som upplevt våld är alltså att de uppmärksammas av de verksamheter som kommer i kontakt med barnen och deras familjer, och att de bemöts på ett sätt som är anpassat för våldsutsatta barn. En viktig aspekt av ett sådant anpassat bemötande är att de vuxna som möter barnet bekräftar och giltiggör barnets upplevelser av våld (jfr Leira, 1990).

Det andra steget på trappan är skyddsåtgärder. Vissa barn befinner sig fortfarande i en situation där de riskerar att bli utsatta igen, medan andra barn är skyddade. Det krävs en bedömning av det specifika barnets situation, och insatsen riskbedömning och hantering (som beskrivs i föregående avsnitt) hör med andra ord hemma på det andra steget på insatstrappan.

Den tredje nivån av insats är särskilda stödinsatser riktade till gruppen barn som varit utsatta för olika former av våld. För en del barn räcker dock inte denna typ av särskilda stödinsatser, utan de behöver en mer avancerad typ av hjälp.

På fjärde nivån finns de barn som visar tecken på allvarliga problem eller svårigheter, som exempelvis symptom på posttraumatiskt stressyndrom (PTS), allvarliga utagerande problem eller allvarliga problem i relationen till sina anknytnings- och omsorgspersoner.

Om Barnahus

Barnahusmodellen kom ursprungligen från USA där ett första Childrens Advocacy Center startades 1985 i Huntsville Alabama. Modellen uppstod som en reaktion mot att barn som misstänks vara utsatta för sexuella övergrepp för mycket illa under utredningarna. Det första Barnahuset i Sverige startades 2005. I Sverige vidgades målgruppen till att gälla barn som misstänks vara utsatta för ett allvarligt brott, som är riktat mot den unges liv, hälsa, frihet eller frid.

Barnahus Stockholm är idag en plats där polis, åklagare, socialtjänst, barnläkare och specialistsjuksköterskor samt barn- och ungdomspsykiatri arbetar tillsammans med barn som blivit utsatta för brott. Lokalerna är barnanpassade och alla som träffar barnen är speciellt utbildade för det. På Barnahus Stockholm sitter alla myndigheter tillsammans för att barn som misstänks vara utsatta för brott ska vara i centrum för utredningsprocessen. Barnet ska slippa slussas runt mellan olika myndigheter och inte behöva upprepa sin historia för flera personer. Barnahus Stockholm arbetar tillsammans med Stockholms stads samtliga stadsdelar samt kommunerna Ekerö, Lidingö, Solna och Sundbyberg. Årligen passerar cirka 1 050 barn genom Barnahus Stockholm.

Barnförhör på Barnahus

När en vårdnadshavare är misstänkt för brott (eller när det befaras att en vårdnadshavare på grund av sitt förhållande till den som kan misstänkas för brottet inte kommer att ta till vara barnets rätt i brottsutredningen) utser tingsrätten en särskild företrädare. Den särskilda företrädaren övertar vårdnadshavarens beslutanderätt vad gäller förhör och rättsmedicinsk

undersökning och har befogenhet att hämta barnet till förhör utan att vårdnadshavarna underättas i förväg.

För att situationen ska bli tryggare för barnet krävs att någon som barnet känner och litar på finns med vid hämtning och förhör. Ofta kan det vara någon som arbetar på barnets förskola eller skola.

Efter förhör och eventuell medicinsk undersökning lämnar barnet Barnhuset. Socialtjänstens utredning sker på stadsdelsförvaltningen och där ges även eventuella stödinsatser. Det händer att barnet placeras utanför hemmet, men det vanligaste är att barnet ska hem till en av eller båda föräldrarna, även om de är misstänkta för brott.

Hembesök efter barnförhör som arbetsmodell

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har tagit fram en modell för att ge stöd och information till barn och föräldrar vid misstanke om bammisshandel.

Modellen består av tre delar:

1. Informationsmöte med föräldrarna
2. Hembesök
3. Uppföljande samtal

I modellen arbetar två behandlare tillsammans. Ansvaret delas upp så att en av dem är föräldrabehandlare och en är barnbehandlare. Syftet med detta är att motverka att barns erfarenheter, upplevelser och behov hamnar i skymundan av vuxnas.

Modellens struktur:

Informationsmöte med föräldrarna

När polisen hört barnet ringer de upp föräldrarna och informerar om att barnet hörts av polisen. Utredande socialsekreterare kallar föräldrarna till ett informationsmöte innan föräldrarna träffar sitt barn. Vid informationsmötet är föräldrabehandlaren med. Syftet med mötet är att informera föräldrarna så att de kan ta emot sitt barn och det blir lugnt och tryggt hemma.

Hembesök

Vid hembesöket deltar alltid både föräldrabehandlare och barnbehandlare. De ska hjälpa till att tydliggöra vad barnet varit med om under dagen och tala om de ambivalenta känslor som barnet kan uppleva.

Hembesöket delas upp i tre steg: Öppen kommunikation om våld, erbjuda och motivera till fortsatta samtal och samarbete med socialtjänsten och att trygga barnen och den närmsta framtiden.

Information om hur hembesöket avlöpte ges till ansvarig handläggare på socialtjänsten dagen efter. Om behandlarna känner oro för att barnen får illa kontaktar de socialjouren samma dag.

Uppföljning

Behandlaren tar kontakt med föräldrarna dagen efter hembesöket för att höra hur kvällen avlöp och för att åter erbjuda krisstöd. Erfarenheten är att det första samtalet bör ske inom en vecka, annars är risken stor för avhopp.

Behandlarna försöker att boka besöken för barn och föräldrar samtidigt, men också att samordna med utredande socialsekreterare.

Fortsatt stöd och behandling

Många familjer kan behöva stöd och behandling under lång tid. Då remitteras de vidare till exempel till barn- och ungdomspsykiatri eller till familjebehandling inom socialtjänsten.

Modellen finns närmare beskriven i Stiftelsen Allmänna barnhusets rapport *Efter barnförhöret – en modell för att ge stöd och information till barn och föräldrar vid misstanke om barnmisshandel*.

Målgrupp och förslag

Målgruppen för förslaget är barn som varit på förhör hos polisen efter misstanke om att någon närstående gjort dem illa.

Idag får många föräldrar och barn i staden inte det omedelbara stöd efter polisförhör som det finns behov av. Barn går i många fall hem ensamma och utan stöd till den förälder som misstänks ha utsatt dem för våld. Det innebär att Stockholms stad idag inte fullt ut lever upp till barnkonventionens krav och heller inte till skrivningarna i *Program om barns rättigheter och delaktighet i Stockholms stad*.

Flera stadsdelsförvaltningar har beskrivit att stödet till barn efter barnförhör av organisatoriska skäl ofta är svårt för dem att lösa på ett tillfredställande sätt. Enstaka stadsdelsförvaltningar har lyckats lösa och hantera frågan och det är viktigt att fungerande verksamhet som är till nytta för familjerna får fortsätta. Men hos flertalet stadsdelsförvaltningar finns starka önskemål om en centralt tillhandahållen insats då det upplevs svårt för var och en att hitta egna lösningar och det har lyfts att det finns en risk för att dessa ändå inte räcker hela vägen fram till att barnen ska få de insatser de finns behov av.

Utifrån detta kan konstateras att en central verksamhet i dagsläget sannolikt är behövlig för att Stockholms stad ska kunna säkerställa att alla barn i alla stadsdelar ska få det stöd och det skydd som de har rätt till efter barnförhör.

Förslag

Ett team för stöd till barn efter barnförhör placeras på Barnahus Stockholm

Barnahus Stockholm har redan idag kontakt med barn, föräldrar och socialsekreterare på stadsdelsförvaltningen i samband med barnförhör. Ytterligare aktörer behöver därmed inte kopplas in. På Barnahus finns också kompetens avseende både våld mot barn.

Teamet på Barnahus Stockholm ansvarar för de insatser som är direkt kopplade till barnförhören.

I det ligger information till föräldrar och barn samma dags som förhören, hembesök hos familjen samma kväll samt uppföljande möten om vårdnadshavare och i förekommande fall den unge som fyllt 15 år samtycker till detta.

Stödet ges på uppdrag av den stadsdelsförvaltning som barnet tillhör

En stadsdelsförvaltning kan därmed välja att istället själva tillhandahålla omedelbart skydd och stöd om sådan verksamhet finns i den egna stadsdelen.

All myndighetsutövning i form av t.ex. utredning och beslut ansvarar stadsdelsförvaltningarna och i förekommande fall socialjouren för

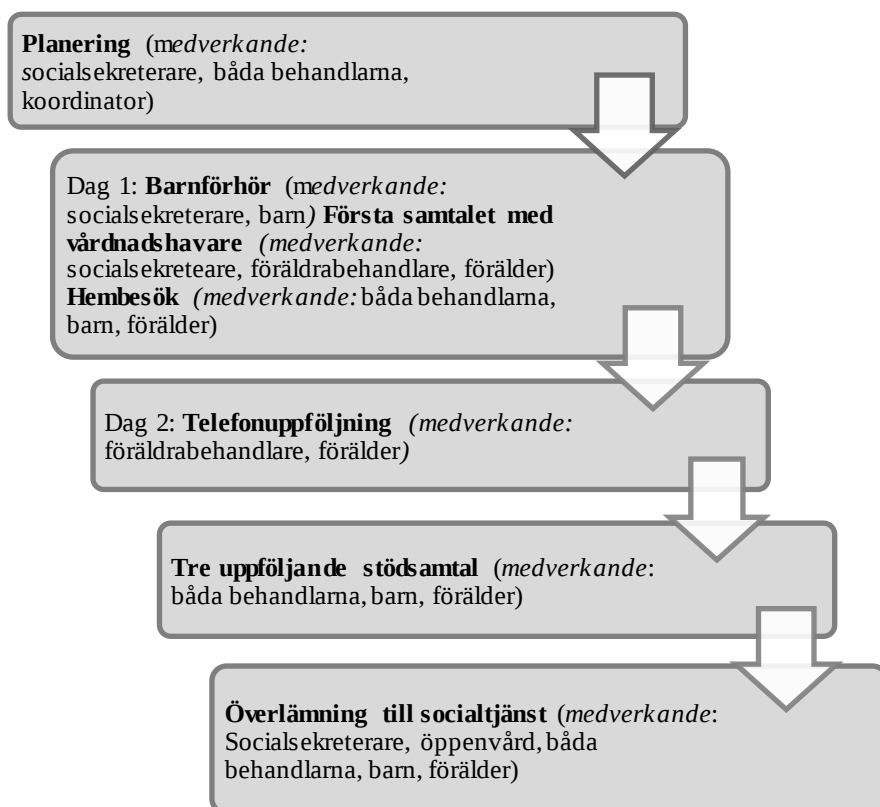
Verksamheten genomförs som ett projekt under två års tid, inklusive uppföljning

En uppstartstid kommer att behövas, främst för rekrytering av kvalificerad personal och implementering av modellen på både Barnahus och i stadsdelsförvaltningarna. Ett nära samarbete behöver också byggas upp mellan Barnahus och stadsdelsförvaltningarnas öppenvårdsenheter. En gedigen utvärdering behöver göras, bland annat för att kunna göra en mer ingående bedömning av omfattningen av behovet samt nyttan med modellen för barn och föräldrar.

De insatser som föreslås ligga på Barnahus Stockholm motsvarar de två första stegen på den insatstrappa som Maria Eriksson beskrivit i sin fördjupningsstudie: synliggörande, ett giltiggörande bemötande och skydd.

Som modell för arbetet föreslås Stiftelsen Allmänna Barnhusets *Efter barnförhören*, med de praktiska anpassningar som krävs utifrån Stockholms stads organisation och storlek. Ett nära samarbete med stadsdelsförvaltningarna krävs i varje enskilt ärende och muntliga avstämningar bör ske löpande under hela kontakten med familjen. Efter behandlarnas sista möte med familjen görs en skriftlig sammanfattning. Det är stadsdelsförvaltningen som bedömer och verkställer om särskilda skyddsåtgärder är nödvändiga eller om ytterligare akut stöd behövs.

Det tredje steget enligt Maria Erikssons insatstrappa: särskilda stödinsatser riktade till gruppen barn som varit utsatta för olika former av våld, ansvarar stadsdelsförvaltningen för. Stödet till familjerna kommer i de flesta fall att ske på kvällstid, då det ofta är sent på eftermiddagen när ett barnförhör avslutas. Ett nära samarbete även med socialjouren är därför behövligt då det i vissa fall kan komma att behövas akuta beslut om insatser till skydd för barnet, till exempel jourplacering, även utanför kontorstid. På Barnhus Stockholm genomförs ungefär 80 barnförhör per månad. Antalet är inte jämnt fördelat över året utan varierar. I genomsnitt det senaste året har ungefär tio barnförhör i veckan hållits med barn som tillhör Stockholms stad. Hur många av dessa barn som kommer att få stöd från det nya teamet på Barnhus Stockholm beror på vilka som remitteras från stadsdelsförvaltningarna. Eftersom det under projektiden är svårt att uppskatta antalet barn kommer också Barnhus att behöva ha möjlighet att vid behov göra en prioritering. I varje ärende kommer två behandlare att behövas utifrån arbetsmodellen. En för barnet och en för föräldern. Syftet är att motverka att barns erfarenheter, upplevelser och behov hamnar i skymundan av de vuxnas. Två behandlare i varje ärende är också nödvändigt ur säkerhetssynpunkt då en stor del av arbetet sker i familjernas hem. Nedanstående arbetsmoment i själva familjeärendena kommer att ingå för barnbehandlare och föräldrabehandlare och övriga samverkansparter:

Till detta tillkommer samverkanstid med stadsdelsförvaltningarna, som inledningsvis även kommer att innefatta kontakter och besök för att göra verksamheten känd. Samverkanstid kommer också att behövas med socialjouren. Även restider och löpande interna möten inom verksamheten tillkommer.

Nyttan/effekten

Idag lämnas många barn ensamma med konsekvenserna efter ett polisförhör. De kan till exempel bli lämnade på förskola eller skola och sedan ensamma möta föräldrar som kan vara upprörda för att barnet pratat med polisen. Avsikten med föreslagen arbetsmodell är att bidra till att barn skyddas från fortsatt våld, att deras relationer till föräldrarna förbättras och att de får så goda förutsättningar som möjligt att återhämta sig från det våld som de redan har utsatts för.

Alternativ till förslaget

Alternativa lösningar

En alternativ lösning hade kunnat vara att stadsdelsförvaltningarna själva ombesörjer det stöd som barnet och föräldrarna behöver i det akuta skedet i samband med barnförhör. Socialförvaltningen har tidigare gjort försök att stötta stadsdelsförvaltningarna i att få till lokala lösningar. Barnahus Stockholm har bland annat träffat öppenvårdschefer för samtal om utformning av stöd till barn efter polisförhör. Majoriteten av stadsdelsförvaltningarna uttryckte även då önskemål om att det skulle finnas en sådan verksamhet centralt i staden. 2018 valde Spånga-Tensta, Farsta och Södermalm att delta i en arbetsgrupp tillsammans med Barnahus för att diskutera hur barnens behov efter barnförhör bättre kunde mötas upp. Samma stadsdelsförvaltningar deltog också i en utbildning om modellen Efter barnförhöret som anordnades av Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Barnahus Stockholm. Modellen uppfattades som bra men inte möjlig att implementera fullt ut i staden på grund av bristande resurser. Av de stadsdelsförvaltningar som deltog är det endast Farsta som idag har lyft att de har möjlighet att fullt ut använda modellen och att de önskar fortsätta hantera stödet lokalt. När frågan har lyfts på stadens enhetschefsnät för barn och unga har de övriga närvarande uppgett att de inte har lyckats lösa frågan och att de önskar en central verksamhet.

Förutsättningar för att projektet ska lyckas/projektrisker

Den viktigaste förutsättningen för att projektet ska uppnå målet är en fungerande samverkan med stadsdelsförvaltningarna och ett ömsesidigt förtroende. Detta är avgörande dels för stadsdelsförvaltningarna ska remittera barn till insatsen, men också för att för att samarbetet ska

fungera väl under pågående stöd. För detta krävs en tydlig implementering och planering.

Uppföljning

Uppföljning kommer att ske var sjätte månad och därefter en mer omfattande slutuppföljning. I uppföljningen kommer det bland annat att ingå antal barn och föräldrar som har fått stöd, hur de upplevt stödet samt hur stadsdelsförvaltningarna upplevt samarbetet.